

Popis stanovništva

Karlovačka županija obuhvaća teritorij od 3622 km², što je svrstava među veće hrvatske županije (6,41% ukupnog kopnenog teritorija Hrvatske). Sastoji se od 5 gradova i 17 općina. Karlovačka županija spada u problemske regije Hrvatske, kako s demografskog, tako i s ekonomskog aspekta. Negativni demografski procesi intenzivirali su se postupno od početka sedamdesetih godina prošlog stoljeća, a najnegativnija obilježja poprimili su nakon 1991. godine. Na to je uvelike utjecao Domovinski rat, u kojem je Karlovačka županija pretrpjela velika razaranja.

Najznačajniji demografski procesi koji karakteriziraju promatrani prostor jesu depopulacija i starenje stanovništva. Karlovačka je županija etnički miješan prostor, koji je u pogledu narodnosnog sastava stanovništva u međupopisnom razdoblju (1991. – 2001.), prvenstveno pod utjecajem Domovinskog rata, doživio znatne promjene.

Prvi moderan popis stanovništva na prostoru Karlovačke županije proveden je 1857. godine. Primjetan je trend porasta broja stanovnika do 1931. godine, kada je u Karlovačkoj županiji zabilježena najveća naseljenost (213 633 stanovnika). Nakon te godine, broj stanovnika Karlovačke županije stagnira, odnosno pada. U razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata maksimum naseljenosti zabilježen je 1961. godine, kada je županija imala 202 431 stanovnika. Od tada se broj stanovnika konstantno smanjuje. Godine 1971. županija je imala 195 096 stanovnika, 1981. godine 186 169 stanovnika, 1991. godine 184 577 stanovnika, a 2001. godine tek 141 787. Tu svakako treba istaknuti značajne metodološke razlike između dvaju posljednje spomenutih popisa stanovništva. Najkraće se može reći da je popis iz 1991. proveden po principu *de iure*, a onaj iz 2001. godine po *de facto* principu. Posljednji popis stanovništva iz 2011., nažalost, potvrđuje drastičan pad stanovništva u Karlovačkoj županiji koji je iznosio samo 128 899 stanovnika, grad Karlovac je zabilježio 55 705 stanovnika što je 864 stanovnika manje u odnosu na 2001. godinu.

Izvor: Turk, I. Promjena broja stanovništva Karlovačke županije od 1857. do 2001. godine.//Društvena istraživanja. The Web version (2008), 3(95). URL: <https://hrcak.srce.hr/25475>

HRVATSKA SLOBODA

TJEDNIK ZA NARODNO GOSPODARSTVO, PRIVREDU I PROSVJETU.

"HRVATSKA SLOBODA" Izlazi svakog petka u jutro. – Uredništvo i uprava nalaze se u tiskari M. Fogina – Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Dragutin Fogina, tiskar, Grgura Ninskog 5 Cijena je lista za cijelu godinu 75 D. s dostavom u kuću 75 D. Na pol i četiri razmjerno. – Oglase i pretplate prima tiskara M. Fogina – Oglasi se plaćaju po pogodbi. – Tisak M. FOGINA, Ljekarnička ul. 5

Broj 17.

Karlovac, petak 1. svibnja 1931.

God. XI.

Karlovac ima ukupno 20.926 stanovnika.

Izvor: Nikšić, M. Karlovac ima ukupno 20.926 stanovnika.//Hrvatska sloboda. XI, 17(1931.), str 1

Kako se kretao broj stanovništva Karlovca?

Do prvog službenog popisa stanovništva historičarima je bilo teško utvrditi broj stanovnika Karlovca. Grad koji je nastao na neplodnom zemljištu bio je naseljen vojnicima i njihovim porodicama. Ratovi, požari i poplave desetkovali su stanovništvo, a polagani prirast nije mogao nadoknaditi pad stanovništva zbog navedenih okolnosti. Zato su godine 1645. vojne vlasti naselile u Karlovac oko 300 porodica kako bi se na taj način povećao broj stanovnika. (Historičari se razilaze u tvrdnji da li su to bili Svedi ili Nijemci).

Prvi službeni popis stanovništva izvršen je god. 1177. prilikom predaje vlasti civilnoj upravi. Taj prvi i slijedeći popisi davali su ovakve rezultate:

1777. g.	2.417 stanovnika
1808. g.	3.900 stanovnika
1868. g.	5.175 stanovnika
1900. g.	12.248 stanovnika
1910. g.	16.112 stanovnika
1921. g.	16.645 stanovnika
1931. g.	21.208 stanovnika
1943. g.	22.885 stanovnika
1956. g.	31.738 stanovnika
1961. g.	39.903 stanovnika

Treba napomenuti da se popisi izvršeni 1771, 1808, 1868. odnose na područje grada unutar bedema. Gazu i Dubovac. Kasniji popisi uključuju i Švarču, Baniju i Mostanje).

Navedeni podaci, pogotovu ako ih usporedimo s podacima o razvoju drugih gradova, pokazuju opću sliku razvoja Karlovca. God. 1808. Karlovac je po veličini drugi grad u Hrvatskoj, no on je najjači porezni obveznik – plaća najviše poreza u Hrvatskoj. Do polovine stoljeća prirast stanovništva je relativno velik i to je doba osobita procvata grada. U drugoj polovini XIX st. prirast stanovništva je manji no Karlovac je i nadalje po veličini drugi grad u Hrvatskoj, sve do 1920. g kad je treći (iza Zagreba i Splita). God. 1931. Karlovac je peti u Hrvatskoj, a 23. u državi. Poslijeratni podaci govore o minimalnom prirastu stanovništva s obzirom na 1931. g., ali i osjetnom padu za vrijeme rata. Uostalom, to je u skladu s općim gubitkom stanovništva (1931 – 1948. za 0,4 posto). Nagli poslijeratni razvitak očituje se u naglom porastu stanovništva. Posljednji popis stanovništva pokazuje da se na ljestvici najvećih gradova Karlovac opet penje prema vrhu.

Normalno je se uz porast stanovnika povećavao i teritorijalni opseg Karlovca.

Izvor: Možda niste znali : Kako se kretao broj stanovništva Karlovca?//Karlovački tjednik. X, 18(1963.), str. 8

Godina	Zajednica općina	Verižni indeks	Općina Karlovac	Verižni indeks	Grad Karlovac	Verižni indeks
1857.	151.584	-	31.972	-	8.043	-
1869.	161.369	106,5	37.196	116,3	11.175	138,9
1880.	155.830	96,6	36.381	97,8	12.198	109,2
1890.	171.855	110,3	40.899	112,4	12.899	105,8
1900.	177.633	103,4	43.487	106,3	15.442	119,7
1910.	183.198	103,1	46.218	106,3	16.667	107,9

1921.	176.001	96,1	46.384	100,4	17.418	104,5
1931.	199.398	113,3	54.412	117,3	21.877	125,6
1948.	179.242	89,9	55.847	102,6	26.690	118,3
1953.	186.624	104,1	61.736	110,5	31.842	119,3
1961.	187.710	100,6	68.867	111,6	40.180	126,2
1971.	180.524	96,2	73.863	107,3	47.543	118,3

Tabela 3

STANOVNIŠTVO PREMA NARODNOSTI - POPIS 1961. I 1971. GODINE

	Općina Karlovac				Grad Karlovac			
	1961.	1971.	sastav u %		1961.	1971.	sastav u %	
			1961.	1971.			1961.	1971.
Ukupno:	68.865	73.863	100	100	40.180	47.543	100	100
Hrvati	47.708	50.064	69,3	67,8	30.732	34.020	76,5	71,6
Srbi	19.106	19.671	27,7	26,6	7.513	9.681	18,7	20,4
Slovinci	938	736	1,4	1,0	912	709	2,3	1,5
Muslimani	35	227	0,1	0,3	1	220	0,1	0,5
Crnogorci	210	247	0,3	0,3	209	246	0,5	0,5
Makedonci	157	207	0,2	0,3	155	199	0,4	0,4
Albanci	42	86	0,1	0,1	42	86	0,1	0,2
Bugari	4	15	0,0	0,0	4	15	0,0	0,0
Česi	68	41	0,1	0,1	68	40	0,2	0,1
Talijani	15	15	0,0	0,0	14	15	0,0	0,0
Mađari	52	44	0,1	0,1	50	43	0,1	0,1
Rumuni	4	2	0,0	0,0	4	2	0,0	0,0
Rusini	-	3	-	0,0	-	3	-	0,0
Slovaci	2	6	0,0	0,0	2	5	0,0	0,0
Turci	20	„	0,0	0,0	14	8	0,0	0,0
Austrijanci	-	10	-	0,0	-	7	-	0,0
Izraelci	-	30	-	0,0	-	25	-	0,0
Nijemci	-	17	-	0,0	-	16	-	0,0
Poljaci	-	3	-	0,0	-	3	-	0,0
Romi	-	2	-	0,0	-	2	-	0,0
Rusi	-	27	-	0,0	-	26	-	0,1
Ukrajinci	-	4	-	0,0	-	4	-	0,0
Ostale narodnosti	-	14	-	0,0	-	13	-	0,0
Nisu se o nacionalnosti izjasnili	-	389	-	0,5	-	336	-	0,7
Izjasnili su se kao Jugoslaveni	240	1.833	0,3	2,5	220	1.707	0,6	3,6
Nepoznato	255	162	0,4	0,2	210	110	0,5	0,3

Izvor: Popis stanovništva 1961. (rezultati po naseljima), Savezni zavod za statistiku, Beograd 1962. "Popis stanovništva i stanova 1974", Savezni zavod za statistiku, Beograd 1972. (tablogrami)

Izvor: Ivanković, I. Demografska struktura stanovništva Karlovca od 1945. godine do danas.// Karlovac : 1579 -1979/ uredili Đuro Zatezalo et al. Karlovac : Historijski arhiv u Karlovcu, 1979. str. 721-737

Pripreme za popis stanovništva Prvi rezultati već 1. svibnja

- Peti poslijeratni popis stanovništva, domaćinstava i stanova trajat će dva tjedna (od 1. do 15. travnja) a obrada podataka dvije godine
- Oko 110.000 popisivača radit će u više od 80.000 popisnih krugova, a čitav taj pothvat košta oko 2 milijarde dinara
- Građani se po slobodnoj volji mogu izjasniti o pripadnosti narodu, narodnosti, etničkoj grupi ili se ne izjasniti

Od 1. do 15. travnja (popis počinje u ponoć između 31. ožujka i 1. travnja) obaviti će se peti poslijeratni popis stanovništva, domaćinstava i stanova. Broj stanovnika znat će se, kako se očekuje, već 1. svibnja, a preostali podaci do 30. lipnja 1983. godine, što znači da će sređivanja kompletnih statističkih podataka trajati dvije godine. U 527 komuna, u Jugoslaviji, bit će više od 80.000 popisnih krugova, a čitav posao skupe desetogodišnje "inventure" (popis košta dvije milijarde dinara) obaviti će oko 110.000 popisivača.

Do početka, popisa, za koji su pripreme trajale pet godina, preostala su još 33 dana i do tada treba dovršiti sve pripreme o čemu će, nesumnjivo, zavisiti i kvaliteta popisa. Pripreme su, stoga, u svim komunama ubrzane. Završava se ili je završeno popisivanje kućnih brojeva i ulica i precizno se upisuju granice 14.000 mjesnih zajednica na "kartografske podloge" bez čega se popis ne bi mogao ni zamisliti. Uglavnom su formirane popisne komisije koje će rukovoditi popisom u općinama. Sve je spremno i za instruktazu popisivača, čiji je zadatak da radnim ljudima i građanima pruže sve neophodne obavijesti i pomoć prilikom popisa. Privodi se kraju i tiskanje materijala za peti poslijeratni popis i on će ovih dana biti upućen u sve općine.

Što donosi spomenuti popis? Osim broja stanovnika, domaćinstava i stanova, statističari očekuju podatke o dobnoj i spolnoj strukturi stanovništva, kretanju stanovništva, kako se koje područje indusrijski razvijalo, broj rođene djece, pismenost, ukupnom prihodu domaćinstva, školskoj spremi i zanimanjima, ljudima koji rade izvan mjesta stanovanja... Dobit će se i podaci koliko ima kuća, vikendica, stoke i poljoprivrednih strojeva... Najviše riječi do sada je bilo o objašnjavanju pripadnosti narodu, narodnosti ili etničkoj grupi. Stavovi su, međutim, jasni: svaki građanin ima pravo da se izjasni kako hoće.

Svi ovi podaci služiti će isključivo u službene statističke svrhe, što znači da se nijedan podatak ne smije upotrijebiti protiv onog tko ga je dao. Osim statističarima, upitnici nikom neće biti dostupni, čak ni sudskim organima i organima gonjenja. Na svim popisnim listićima, uostalom, na vidljivom mjestu otisnuto je da je tajnost podataka zagarantirana. Zakon predviđa i kaznene odredbe ukoliko netko pokuša da utječe na građanina.

Prema zakonu svaki građanin dužan je sudjelovati u popisu i pružiti točne podatke, pri čemu se jedino ne mora izjasniti (dati odgovor) o nacionalnoj pripadnosti, odnosno opredijeljenosti. Ukoliko želi građanin od popisivača može tražiti obrazac i sam ga popuniti. Ako u stan ili kuću popisivač ne dođe građanin se do 15. travnja treba javiti nadležnom organu u mjesnoj zajednici ili općini.

S. SIMIĆ

Izvor: Karlovački tjednik br. 8, 26. 2. 1981., str. 14